

S O K F É L E .

95. Szám. Béts. November 26-dikán. (43) 1833

Emlékeztető Jegyzetek.

N o v e m b e r .

23 Nov. — 1763 † Gróf Sekendorf ki a' nagy Eugen utái szerentsétlenül vezérelte a' győzelemre szokott hadakat. — 1813. Az egyesült seregek béveszik Hüningen várát. — Berlinben szivárvány látszik a' nap körül.

24 Nov. — 1801 † Lacy tábornagy (Feldmarschall) II József barátja. — 1800. Napoleon élet veszedelemben vala, midőn estve a' színházba ment. — 1825. Bajorországban eltöröltetik a' nem politikai hírlapok censurája. — 1827. A' Lissaboni nemzeti bank elkezdí fizetéscit. Hát a' magyarból mikor lesz valami? Ebben még Portugáliánál in hátrább vagyunk.

25 Nov. — 1804. VII Pius Pápa (aeternae memoriae) megérkezik Fontaineblauha Napoleon koronázására. — 1810 † Budán Magyarország hadi kormányzója Berbeneki Alvinzy József tábornagy egy Erdélyből származó nemzetség utolsó ivadéka; 60 vésztelt évig szolgált ő hazájának 's Királyának. Torgau, Schweidnitz 's Töplitz mellett szerzett magának először borostyánt. II József Császár annyira megkülönböztette, hogy Felsőleges Urunkat általa taníttatta a' haditudományokra. Nagy érdemeit bölts elrendelési 's vitéz törekedési szerentsétlen követkevései szerint meg nem ítélhetjük. Mert véres tsatái 1796-ban más kimenetelre lettek volna érdemesek. De az igazságos Fejedelem tudta mit tehetett és mit tett, 's azért meg is jutalmazta.

26 Nov. — 1741. Károly bajor választó béveszi Prágát 's Tsch Királynak választatja magát. — Posonyban első Ország gyűlés. — 1821. Argoban görög Congressus.

D' Ambrine Julius.

1805-ben egész Antverpben kínos szorongás terjedészt, vélvén, hogy az Angolyok temérdek hada e' város ostromlására fog indúlni a' Schelde vizén. D' am-Toldalék a' M. Kurírhoz.

95 (43)

brino házában is, ki nem sokkal ezelőtt Antverpbe költözött, tanakodtak e' hírnek valóságán, midőn 13 esztendő's fia Július, ki eddig békével hallgatta a' beszéd folyamatját, e' szavakra fakad. „Az Angolyokat fiaik is fogják követni? Óh be szeretném! Melly óhajtott szerentse lenne nekem, velek birkozni. Bár tíz jöjjön ellenem! a' diadalnak részemen kell lenni. — Ezen szózat vala legelső ébredése a' bajnoki szívnék. — A' véletlen veszélyek elhárítására egy nemzeti őrsereg állittatik, 's d' Ambrine egy tsapatnak Hadnagya lészen, — de Julius a' 13 esztendő's gyermek is közöttök lenni, 's ha szükség velek hartzolni akart. Meggyőzi zápor könyűivel érte szorongó atyja ellenzését, egy fő tiszt vonakodását, ki tsak egy futó 's könnyen szunnyadó büszkeséget vélt lángolni e' gyermeki kebelben, — 's végre megkoronáztatik állhatatos kérelme. Neve tehát az őrsereg tagjai közt díszlik. — Mintha az ellenség feltétele meg változott volna, hajói éjszak felé eveznek, Hollandia partjait fenyegeti a' veszély, 's a' Frantziák minden eldalról azok védelmére sietnek. — Ekkor Rodney Admirál okosan él a' szerentsés pillantat gyümöltésével, Valchern szigete ostrom alá vétetik, és Vliesingen veszedelemben forog. Az őrsereg három tsapatja rendeltetik szapora oltalmára, D' ambrine köztök, — és Julius atyját követi a' viadal mezejére. „Már 14 esztendő's vagyok így szóll a' gyermek: Atyám! én el nem hagylak, ki mint Te szintűgy tudom Hazám ellensége véreben kardomat fürösztetni. — Ott a' tenger kékellő partjáról hat ide a' tsata morajja. Három óra olta viaskodnak Antverp Polgárjai az Angolyok hadával, de az ügyetlen tsoport végtére lankad, — enged, — 's az angolyok győznek. D' ambrine fiát keresi, kit bajnok tüze az ellenség közepébe ragadott, utánna indul — nevénel hívja; — tsak érette retteg, 's midőn

illy dühös klnok martzangolják vérző 's fiáért szorongó szívét, egy gyilkoló golyóbis földre teríti. Július ezt látja, — de szívében most nints helye a' keservnek, ott csak a' mord kétségbeesés viharja dühöng, „Boszszút Atyámért! Boszszút Hadnagytokért rivall a' bajnoki lángtól tájtékozó ifjú, 's iszonyú dühösségre gerjeszti a' hartzosok már hanyatló bátorságát. — Az Angolyok futnak, Július az üldözők sorában első, halált osztó fegyverével földre ejti a' zászlóst, 's kiragadja kemény kezéből az ellenség lobogó zászlóját.

Július még a' viadal mezején atyja helyébe egyetértőleg Hadnagynak választatott az őrseregiől, az első Polgármester (Consul) egy karddal tisztelé meg, és Antverp Polgárjai érdempénzt öntettek számára ezen felírással: Antverp városa, D' Ambrine Júliusnak tetért Valchern Szigetén. Az érdem pénz' másik részét pedig egy Leonardon diadalmaskodó ifjú oroszán ékesíté.

Július 19-dik esztendejében őrnagy (Májor) vala, de Spanyol országban Sabugal mellett, vitéz életének tsillaga már alkonyra hanyatlott, hol az angolyok, szerentsébbek, mint ez előtt, a' Valcherni és Vliesingeni napot meg boszszulák.

Sujánszky Antal.

Uni bene, alteri male.

Ha irunk, nyomoson írjunk, ne hogy másnak alkalmatosságot nyujtsunk a' félre-értésre; ha beszéd közben, botlunk, azt szoktuk mondani: Lingva praecurrit mentem, sed . . . ; mennyivel inkább kell tehát figyelmeznünk, ha valamit a' Közönség elibe botsájtunk? — Még a' szerénységet is szemünk előtt kell tartani, az illendőség törvényeit sem kell át-hágni, még

a' tiszta igazságot sem tanácsos mindenkor nyersen kimondani; továbbá, úgy kell írni, hogy ha számadásra vonatunk, készek legyünk a' feleletre, nem pedig ha hogy megszorúlunk forgassuk a' köpönyeget! az igaz, hogy mind ketten hivatlanul jelentünk meg, de — a' keresztény embernek kötelessége nem csak magát, hanem felebarátját is védni. — Alig jelentek meg észrevételeim F. J. Úr észrevételeire, azonnal Commentariushoz fogott — én nem tartozom tudni, és nem is tudhatom mitsoda értelmet függeszthet valaki szöveghöz, én azokat, vagy a' Magyarázat (interpretatio) legszentebb szabálya szerént: „a' sensu litterali non est recedendum nisi graves causae urgeant,“ betű szerént veszem, vagy ha figurákkal él, juxta usum loquendi materiam substratam, atque alia adjuncta; mit ért F. J. Úr a' „valódi Magyar,“ alatt az előbbi észrevételeiben, ez utóbbikban felvilágosítja, midőn zárjel közé teszi „tanultabb“ már ki jön erre a' gondolatra midőn olvassa: „valódi Magyar“ hogy az alatt csak tanultabbakat kell érteni? Hát a' nem tanult Magyarok nem valódiak? A' „valódi“ értelme ez: igaz, valóságos, verus, aecht 's a' t. ha tsakugyan azt értett F. J. Úr a' „valódi Magyar“ alatt, akkor mondhatta: „hogy ha a' Tisza Nimfája valódi Magyar lett volna érthette volna az oroszokat“ előbb megtanulván t. i. az orosz nyelvet, de nem mivel egyes szók, sőt egész mondások is vannak, mert, érthetem ugyan én az egyes szavakat, de ha annak más idomzatot ad valaki, a' praefixum vagy suffixum által, ha azt ejtegeti, vagy hajtogatja, vagy ragasztékkal pótolja, denique a' nyelv természetéhez idomítja, vallyon meg értem e' akkor? Nem mernék igennel felelni; vagy tegyük fel ezt is érteném, de vallyon fogom e' tudni, mit akar azzal jelenteni, midőn ezt több reám nézve értetlen szó-

vakkal ragasztja össze? — Továbbá, ugyan ezen szó más értelemmel bír ezen nyelvben, mással a' másikkban p. o. *vas* magyarul, és *vas* oroszúl, *Háj* magyarul, és *Heu* németül, *ser* magyarul és *Schere* németül, 's a' t. Ha ezt az értekezést figyelmesen olvassa az ember, azt kelletik gondolni, hogy F. J. Úrnak a' nyelvnek érthetősége csak valami báb játék, vagy neki különös módja van a' nyelveket érteni; mennyit kell az embernek tanulni, hogy csak valamire mehessen az Olasz és Frantz nyelv érthetőségében? 's ő alább azt állítja „noha én se Olasz se Frantz földön nem fordultam meg, és ex professo sem egyiknek, sem másikknak nyelvét nem tanultam, mégis mivel a' Deákbold nem csak sokat költsönöztek, de általjában annak szüleményei, tehát mint egyikből, mint a' másikkból legalább annyit értek, hogy engem bizony sem az Olasz sem a' Frantz zifra nyelvén szintúgy el nem adhatná, valamint az Oláh sem, kinek beszédjét gyermekségetől fogva tudom.“ Nem hijában, hogy szokás mondanivaló: „Omnis similitudo claudicat“ de ez ugyan csak claudicat, a' két elsőt ex professo soha sem tanulta, a' másikat gyermekségetől tudja, és még is mind a' kettőt érti! Risum teneatis amici, ilyen philosophiara! mert alább arra provocál F. J. Ur; nem tudom, hogy következik ez a' conclusio a' két praemissából, ezt csak ő tudja. — A' 645 lapon állítja F. J. Ur: „a' Bátor név valamint a' vitéz ~~≡~~ vitjéz név is csak ugyan annyit tesz Orosz, a' mennyit Magyar nyelven, és egyébberánt ezen Úr, folytatja tovább, az említett okoskodásban, több köz vagy egy értelmű Orosz és Német nevezeteket előszámlálván tselekedettel meg bizonyítja, hogy ő mint „valódi Magyar“ oroszúl nem csak ért, hanem tán tud is?“ hozzá kellett volna azt is tenni, hogy Magyar Országi Orosz nyelven tesz annyit a' vitjéz

szó! egészen meg kell különböztetni a Magyar Országai Orosz nyelvet a valódi Orosz nyelvtől, lehet, hogy Magyarországban bátor, vitjéz annyit tesz Oroszul mint Magyarul, de vallyon élnek e' ott vele az Oroszok, hol Magyarok nintsenek velek öszve elegyedve? nálunk azt is mondják a Magyar Oroszok: mindjárt, bizony Isten, betsülovati, kajla, szarvas 's a' t. — Abból, hogy én több közös szót hoztam elő, én nem tsak értek de tudok is Oroszul, nem helyes a' consequentia — hát a' Német Orosz szó könyvek hol vagynak, nem lehetett e' azokból ezeket öszveszedni? ámbár — — — —

Hogy pedig könyvel kínál meg F. J. Úr köszönettel venném tsak tudnám hová kellessék fordulnom; azért is bátorkodom kérni, ha nekem felelni fog F. J. Ur, tessék nevét egészen kitenni. — Sok irigye van a' Magyaroknak, de azon örvendjünk, hogy van mit irigyeniek! sok könyv jött már nap fényre, melly minket nevetségessé ügyekszik tenni, 's mások előtt lealatsonyítani, ez is olly tárgyú lehet; 's mi annak az oka, hogy némellyek illy fondorúl itélnek felőlünk? — az, hogy hal előitéletekkel el vannak foglalva, vagy semmit sem tudnak felőlünk, és nem is akarnak, mert tsak homályos oldalait tekintik Nemzetünknek, félvén, hogy a' világos elvakítja őket; a' mit tudnak róluuk, illy egy oldalú könyvekből szerezték, már pedig vak vakot nem vezethet, különben mind ketten gödörbe buknak; de veszedelmesebbek azok, kik ön keblüknben serdülvén fel, szeretik magokat a' külföld előtt Magyaroknak vallani, sőt büszkék e' nevezetre, magokban mindazonáltal a' leg otmányabb színekkel festett irigységet forralván nem irtóznak azon anyát ki őket emlível szoptatta, 's talán most is szoptatja fülánkos nyelvekkel martzanglani; a' Magyarok átka lebeg illy

korts fajzatokon; — de mind e' mellett bizzunk a' Magyarok Istenében! a' ki annyi veszélyek közt megtartott bennünket, ezután is meg oltalmaz! Áldjuk a' Mindenhatót, a' ki olly bölts Fejedelemmel ajándékoz meg bennünket, kinek bölts kormánya alatt a' buján nőtt vadáztól lassan lassan meg tisztul kedves Hazánk!

A' „*Végnélkül*“ szóra tett észrevételeimre azt mondja F. J. Úr ez annyit tesz „*sokat, vagy többet mintsem szükséges; lett volna*“ éppen ez az a' miért én kikeltem; mert F. J. Úr többet mondott mintsem kellett volna; az utolsó lapon mondja a' szerző Úr, hogy „*némelly Magyar Litterátorok a' világgal makatson és szünet nélkül elhithetni ügyekeznek, hogy a' nyelvek a' mellett is, hogy felénél több idegen szavakból áll, mégis annyira törzsökös és tiszta, hogy másokkal éppen semmi Hasonlatossága és Rokonsága nintsen, az minden okos embernél annyit tesz: qui nimium probat nihil probat!*“ már hogy mondhat illyent egy ha nem valódi Magyar is, de ki magyar földön látta legelőbb a' napnak ragyogó fényét, ott vett felvilágosodást, ott nevedett, Törvényeink palástja alatt békén élt, ha most másutt él is, nem tudom ugyan, de vélem Magyar Országai jótéteményekkel! hogy tsavarhatja el illy fondormódon a' legszebb ügyekezetiünket? mit mond egy külföldi, midőn illyeket és hasonlókat egy Magyar tollából folyini lát? és ki mondotta azt valaha, hogy nyelvünk, semmi mással sints rokonságban? tehát egyenesen az égből hullott alá, mint a' pusztákban a' Zsidóknak a' Manna? nem de szüntelen azt trombitáljuk: nyelvünk napkeleti nyelv, van és kell is lenni rokonságának; nálunk, valamint minden keleti nyelvben, gyökér (törzsök) az egyes szám' harmadik személye. Alig hiszem, hogy valamelly nyelvben olly menységű Hangutánzó (Onomatopoëtica) szó lenne, mint a' mi

nyelvünkben? mely sokasága van az egy tagú szónak! Mind ez nem egyebet bizonyít, mint, hogy már az elsők inkább a' természethez ragaszkodtak a' nyelv formálásában, mintsem másokat utánoztak volna! Nem ért bennünket F. J. Úr, vagy inkább nem akar, midőn azt mondjuk, nyelvünknek nintsen rokonsága másokkal, mert ha a' Grammatikális Constructióját nézzük, valóban nints az Európiakkal. — Idegen szók nélkül nem lehetünk-el. — Jól veszi észre F. J. Úr az utólján értekezésének, hogy: „Valamint a' Nemzetek egyik a' másikból, szintúgy a' nyelvek is tsak ugyan azon módon erednek, és formálódnak,“ valamint igaz, hogy egy ős Apánk, egy Ádám volt valaha, úgy igaz, hogy egy nyelv volt, 's a' többi későbbben formálódott. Való ugyan, hogy a' mi nyelvünk hasonlókép, mint a' többi, hajtogattatik 's a' t.: De emlékezzünk meg, hogy 800 esztendeje mióta katzagányos Apáink Pannon áldott téreire telepedtek-le! 's valamint másban a' szomszédokhoz simultak, úgy a' nyelv formálásában is, — fő vonásait ugyan megtartotta nyelvünk; de engedjük meg azt is, hogy sokban Európa kaptájára vontuk. — Kár volt tehát a' Nemzet gyöngyeire fogni, a' mi senkinek eszébe se jut.

Bátor Lörintz.

Rejtett szó.

Fő hármammal te jelezél
Múlt, ma 's jövő éveket;
A' többivel fűszerezel
Minden igaz étkeket;
Egész iszik, 's inni ád,
Fő nélkül tőle ruhád.

II. I***
